

Motive decorative antropomorfe în ceramica populară din Oltenia

Eugen Deca¹

eugen.deca@yahoo.com

Keywords: *ceramics, painting, brush, plates, bowls.*

Summary: *The ceramics from Oltenia, the anthropomorphic decorative motifs appear from the nineteenth century and they were made by painting the human face with the horn and brush on a series of flat shapes (plates, bowls) depicting the human face in a simple manner by delineation of some anatomical elements - hair, ears, eyebrows and lips.*

Since the second half of the twentieth century, ceramist craftsmen have made other decorative compositions, too, in another artistic manner in which, the anthropomorphic ornaments appear as merged images man-sun, the anthropomorphic sun having the common theme of the universal folklore

The human face is also represented on the icons, painted on clay and they reproduce a series of biblical scenes and the portraits of some popular heroes or portraits inspired by the murals of the monasteries Hurez, Bistrița, Arnota. In the iconography of these icons on clay is evident the distance from the canons of the church, the popular mythology and the peasant decoration being authorizing factors of the artistic composition.

Prin toate trăsăturile și implicațiile sale, ceramica ne permite pe baza unor atente analize, pornind de la estimarea valențelor care-i conturează valoarea de componentă a civilizației, să descifrăm multe din problemele istoriei. De aceea putem afirma cu tărie, că ceramica identifică epoca, cultura, o definește în bună măsură, după cum orice artă reprezintă transpunerea în imagini a necesităților și aspirațiilor epocii în care se naște și se afirmă. Fie că ne-am referi la tehnici, fie că am aborda aspectele formei, decorației, coloristicii, vom regăsi în ceramica populară românească elemente care ne invită la comparații cu elemente originale dacice, romane, bizantine, îmbogățite și diversificate pe filiera tradițională.

Din multitudinea aspectelor pe care le implică ceramica populară în rândurile de față ne vom opri atenția asupra unor elemente decorative ale ornamenticii sale care exprimă o serie de semne, motive și simboluri ca un fenomen specific de comunicare de la un creator popular, colectiv sau individual, la un purtător cultural și artistic.

Dintre motivele decorative geometrice ca elemente definitorii spirala și valul se regăsesc în ceramica populară din toate centrele de olărit din Oltenia. Valul este așezat de obicei pe buza vaselor, iar spirala apare simplă sau asociată cu o serie de ornamente florale, geometrice, zoomorfe și antropomorfe. Dintre acestea, motivele antropomorfe ocupă un loc aparte, fiind realizate prin două modalități de reprezentare²:

- prima este cea a figurării sub forma unui desen, pe o suprafață plană de regulă pe fundul unor farfurii, străchini sau pe icoanele de lut a unor figuri umane;

¹ **Deca Eugen**, muzeograf, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea.

² Petrescu 1969, p. 24

- a doua modalitate de reprezentare este cea a modelării figurinelor, fiind vorba de ceramica figurativă, în câteva centre de olărit din Oltenia: Vlădești din județul Vâlcea, Romana – Balș și Oboga din județul Olt.

În ceramica populară din Oltenia, imaginea omului apare începând cu secolul al XIX-lea³, fiind realizată prin pictare cu cornul și pensula a feței umane, pe o serie de forme plate (străchini, farfurii) modelate în centrul de olărit Horezu – Vâlcea, piese care redau chipul omenesc într-o manieră simplă, fiind desenat cu o culoare roșie (denumită local „rușală”) sau brună pe fundul unor străchini, având conturat părul, două sprâncene deasupra ochilor, un nas puternic și două linii ale buzelor. Pomeții obrazului sunt marcați de două pete lungi de smalt verde⁴. Vase de ceramică populară cu asemenea motive antropomorfe se află în patrimoniul unor muzee sau în fostele colecții private George Oprescu, Barbu Slătineanu, Jean și Nora Steriadi.

Începând cu a doua jumătate a secolului XX meșterii ceramiști Stelian OGREZEANU, Victor VICȘOREANU, Ion BUCLESCU, Victor OGREZEANU au modelat și decorat o serie de forme întinse (farfurii – taiere, străchini, platouri) pe care chipul omenesc este așezat pe fundul lor, iar compoziția decorativă este de altă manieră apărând un motiv solar antropomorfizat având redat sugestiv ochii și gura, înconjurate de ramuri de brad încrucișate semnificativ în X-uri solare, dând impresia unui decor dezorganizat.

În ultimii ani, în ceramica de Horezu, ornamentele antropomorfe apar sub forma imaginilor contopite om-soare, antropomorfizarea soarelui fiind o temă obișnuită în folclorul universal.

Reprezentarea integrală a corpului uman este ilustrată printr-o serie de momente istorice, scene de viață militară sau obiceiuri comunitare⁵.

Oameni la horă, lăutari cântând, scene care înfățișează haiducii lui Iancu Jianu, evenimente de la 1848, unirea Principatelor Române înfăptuită de Alexandru Ioan Cuza, scena Raiului cu Adam și Eva, datorate în exclusivitate olarului Ion Buclescu, care și-a pus semnătura pe lucrările sale, apoi hora de chipuri umane, femeii torcând și meșteri olari în atelierile lor, sunt tot atâtea reprezentări antropomorfe de pe vasele de ceramică horezene⁶.

Figura umană este reprezentată și pe vasele de capacitate, pe capacele acestora, pe ulcioarele de nuntă de formă antropomorfă lucrate în centrele de olărit Vlădești, Oboga, Glogova, Arcani⁷.

Tot figura umană este redată și pe icoanele pictate pe lut, care având o frecvență redusă se întâlnesc începând cu secolul al XX-lea în creația unor meșteri populari consacrați din Horezu, județul Vâlcea (Victor Vicșoreanu, Stelian OGREZEANU, Ion BUCLESCU, etc.) și din Oboga, județul Olt. Aceste icoane pe lut reproduc o serie de scene biblice cum ar fi: Maica Domnului cu Pruncul, Sfântul Irod Ilie, Sfântul Gheorghe omorând balaurul, Răstignirea lui Iisus, Nașterea Domnului, Sfinții Gheorghe și Toader călări și alții, precum și portretele unor eroi populari de tipul haiducilor, eroi militari sau o serie de portrete inspirate de pe picturile murale ale mănăstirilor Hurez, Bistrița, Arnota. În acord cu spiritul decorativist al acestor icoane, figurile umane sunt tratate

³ *Idem* 1971, p. 31; Vezi și Stoica, Secoșan, Vlăduțiu, Petrescu 1972, p. 205.

⁴ Petrescu, Stahl 1956, p. 27.

⁵ Mihăescu 2006, p. 74.

⁶ Petrescu, Stahl 1956, p. 17-19.

⁷ Roșu 1997, p. 78.

extrem de liber și sintetic totodată, corpul omenesc fiind ușor alungit, cu membrele și fețele prelungi. Fața este uneori schematic redată ca în imaginile soarelui antropomorfizat cu ochi, nas și gură. În ceea ce privește iconografia acestor icoane pe lut este evidentă depărtarea de canoanele bisericești, mitologia populară și decorativismul țărănesc fiind factori ordonatori ai compoziției.

În ceea ce privește a doua modalitate de reprezentare prin modularea figurinelor antropomorfe, acestea ne amintesc de vechile figurine neolitice, și ale epocii bronzului cum ar fi: Gânditorul de la Hamangia, statuetele grecești de pe țărmul dobrogean al Mării Negre, statuetele de femei descoperite la Cârna sau cele șapte figurine descoperite la Buridava dacică de la Ocnele Mari⁸. Toate aceste figurine au o istorie a lor veche de mii de ani și prezintă o continuitate până în zilele noastre.

Dacă până la jumătatea secolului al XX-lea aceste miniaturi din lut au avut o mare frecvență, putând fi întâlnite în multe centre de olărit din România, astăzi aceste figurine – jucării se mai lucrează doar în câteva centre de ceramică populară din Oltenia⁹: Româna – Balș, Oboga din județul Olt și Vlădești din județul Vâlcea. În aceste centre o serie de figurine antropomorfe sunt utilizate pentru împodobirea unor vase de capacitate, a capacelor acestora, a ploștilor și ulcioarelor de nuntă, folosindu-se tehnica aplicării în relief. Tot în aceste centre de ceramică se mai lucrează și o serie de figurine – fluierici reprezentând femei cu copii în brațe, femei care poartă o greutate pe cap, bărbați surprinși călare sau în veșminte de ostași, etc.

Imaginile antropomorfe din ceramica populară din Oltenia pot fi ușor recunoscute, dar altele pe o serie de piese în condițiile trecerii vremii, ele se pot distinge și recunoaște numai după locul așezării și al funcției pe care au îndeplinit-o în comunitatea umană.

Bibliografie

Deca 1999	R. Deca, <i>Olăritul tradițional românesc pe teritoriul Olteniei. Perspectivă istorică</i> . în <i>Oltenia – Studii și comunicări</i> , Craiova.
Mihăescu 2006	C. Mihăescu, <i>Ceramica populară din Oltenia</i> , București.
Petrescu 1969	P. Petrescu, <i>Imaginea omului în arta populară românească</i> , București.
Petrescu 1971	P. Petrescu, <i>Motive decorative celebre</i> , București
Petrescu, Stahl 1956	P. Petrescu, P. Stahl, <i>Ceramica de Hurez</i> , București.
Roșu 1997	G. Roșu, <i>Ulcioarele de nuntă</i> , București.
Stoica,
Secoșan, Vlăduțiu,
Petrescu 1972	G. Stoica, E. Secoșan, I. Vlăduțiu, P. Petrescu, <i>Arta populară din Vâlcea</i> , Rm. Vâlcea.
Slătineanu 1939	B. Slătineanu, <i>Figurine de ceramică preistorică</i> , în <i>Artă și tehnică grafică – Buletinul Imprimeriilor Statului</i> , nr. 7, București.

⁸ Slătineanu 1939, p. 28.

⁹ Deca 1999, p. 69-73.

